УКРАЇНА

ПАСПОРТ

об'єкта культурної спадщини

ЗАМОК, руїни

(найменування об'єкта)

вид	тип	категорія обліку
Пам`ятка архітектури та містобудування	Комплекс споруд	Пам`ятка національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

IX–XVI ст.

2. Місце знаходження об'єкта:

Вул. Замкова, м. Кременець, Тернопільська область

3. Охоронний № пам'ятки

666

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970

5. Наявність охоронних дошок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронна дошка старого зразка, виконана з важкого темного металу

6. Власник:

Державна власність; балансоутримувач – Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, м. Кременець

7. Користувач:

Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, м. Кременець

8. Охоронний договір:

З центральним органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини
Укладено _____ № _____

9. Функціональне використання:

сучасне	первісне	інші (протягом часу існування об'єкта)
Експозиційний об'єкт	Оборонно-палацовий комплекс	Архів, XVIII ст.; приміщення пожежників (західна вежа), XIX–XX ст.)

10. Історичні дані про об'єкт:

Первісні дерев`яно-земляні укріплення з`явилися на найвищій горі Кременецького кряжу в межах від IX до XII ст. 1227 р. потужні оборонні споруди Кременця не змогли здобути війська угорського короля Андраша, 1241 р. — орди хана Батия, 1254 р. – хан Куремса. 1259 р. на вимогу хана Бурондая русини розібрали укріплення. 1340 р. Кременець відійшов до Великого князівства Литовського, 1352 р. на деякий час його отримав князь Наримункт Гедимінович під верховенством великого князя литовського і польського короля, 1366 р. місто захопив польський король Казимир III, 1370 р. тут з'явився угорський гарнізон, а 1382 р. Кременець і його округа увійшли у володіння Любарта Гедиміновича. Замість дерев`но-земляних укріплень король Казимир III почав зводити мурований замок, але характер ландшафту з великою кількістю природнього каменю-пісковика дозволяє припускати використання його в оборонних цілях і раніше. На межі XIV–XV ст. замок отримав наближені до теперішніх форми й планувальну структуру, коли великий князь Вітовт довершив його в стилі пізньої готики. 1438 р. великий князь Свидригайло надав Кременцю магдебурзьке право. У 30-х роках XV ст. Замок став центром Кременецького повіту. Від 1529 р. замок і місто належали віленському біскупу Янушу, а з 1536 до 1556 р. — великій княгині литовській і польській королеві Боні. За господарювання біскупа Януша до добудували цегляну вежу, вирубали в скелі резервуар на дощову воду, яку використовували для потреб замку. Восени 1648 р. замок захопили повстанці. Твердиня була зруйнована і втратила свої оборонні функції. У XVIII ст. замкові споруди використовували для зберігання книг гродсько-го і земського судів. В XIX – на поч. XX ст. в західній вежі знаходилася пожежна сторожа. У міжвоєнні роки пордвір'я замку використовували з в рекреаційних цілях і з цією метою розібрали частину обронної стіни. Схили гори в 20-х роках засадили сосновим лісом. Нині замок входить у Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі	Розташований на вершині крутої мисоподібної Замкової гори на висоті 393 м на рівнем моря (відносна висота – 105 м), що здіймається над середмістям зі сходу. Під'їзд до замку вулицею Максима Кривоноса і далі хребтом гори. Об'єкт домінує над історичною забудовою Кременця. На північ від Замкової гори знаходиться гора Черча (вис. бл. 400 м), що домінує над північною частиною міста

Ландшафт	Рукотворне плато на горі, до якого веде довгий скелястий хребет, який у минулому входив у систему оборони – т. зв. «замкова шия». Гора обсаджена сосновим лісом. На плато – трав'яниста рослинність та чагарники
Опис об'єкта	За типологією – комплекс оборонних споруд загальною площею приміщень 91,3 кв. м. У плані займає ділянку, наближену до еліпса, видовжену із заходу на схід і замкнену на сході надбрамною вежею, а на заході – цегляною «Баштою над Новим домом». Між обома вежами проходять пристосовані до ландшафту південне та північне прясла мурів, значно зруйнованих у середній частині. Оборонні мури та надбрамна вежа вимуровані з каменю-пісковика. Товщина мурів – 2,3 м, висота – 8–12 м. На північному пряслі мурів зберігся фрагмент більш раннього порталу, що послужив будівельним матеріалом для муру. Надбрамна вежа (10 х 10 м) зберігає готичний характер; вона двоярусна, квадратна в плані, з арковим проїздом і щілиноподібними бійницями. У минулому до неї вів дерев'яний міст, зведений над урвищем. Мис гори (у межах західної частини внутрішнього замкового простору, 62 х 52 м) у давньоруський та ранньолитовський часи займав дитинець. Західна вежа зведена над приміщеннями в середині мурів, під якими знаходяться пивниці з хрещатими склепіннями, від них назовні веде підземний коридор. Пам'ятка є одним із найкращих взірців оборонного будівництва Волині давньоруського й литовсько-руського періодів
Перебудови, втрати й історичні напарування	Кін. XIV –поч. XV ст. – реконструкція Вітовта (доповнюючі культурне значення пам'ятки зміни); 1530-і рр. - реконструкція біскупа Януша (доповнюючі культурне значення пам'ятки зміни); 1648 – руйнування замку козацькими військами; кін. XIX ст. – пристосування західної вежі під пожежну сторожу (частково дисгармонійні зміни)
Наявність творів мистецтва та їх опис	Фрагмент порталу XIV ст. в північному пряслі мурів, використаний в роки перебудовчих змін як будівельний матеріал. Становить одне з підтверджень того, що пісковик у будівництві замку використовували ще до перебудови Вітовта.
Опис території об'єкта	Територія внутрішнього простору комплексу позбавлена будь-яких будівель. Збереглися сліди старовинної криниці та інших споруд. Рослинність трав'яниста
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Матеріал будівництва – камінь-пісковик, цегла (західна вежа). Ступінь капітальності – мурована споруда з вогнестійким перекриттям. Більшість елементів комплексу в незадовільному стані (мури, вежі). Загальна оцінка технічного стану – незадовільний. Акт технічного стану від 15.05.2010 р. в додатку до охоронного договору № _____
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Інженерні мережі та інженерне обладнання відсутні
Дата і № довідки про	Майнова цінність не визначена.

майнову цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1) Надбрамна вежа
2) Західна вежа («Башта над новим домом»)
3) Північне прясло оборонних мурів
4) Південне прясло оборонних мурів

13. Територія об'єкта (пам'ятки):

Площа	2,88 га
Опис меж території об'єкта	На півночі, сході та півдні – урвище Замкової гори, зі сходу й південного сходу схил менш крутий. Звідси до замку ведуть дороги з міста

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Як об'єкт містобудування та архітектури замок у Кременці є визначною пам`яткою оборонної архітектури давньоруської та литовсько-руської епох, зберігаючи риси готики та ренесансу. З замком пов'язано чимало визначних імен в історії України та її сусідів (Вітовт, Свидригайло, Бона Сфорца та ін.), що підносить його історичне значення.

15. **Зона охорони пам'ятки:**

Організація-розробник науково-проектної документації	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація», м. Львів, пл. Соборна, 3-а, тел. (0322) 72-99-88; автор розробки – Могитич Р. І.; ГАП – Бачинська Л
Дата розроблення науково-проектної документації	2003–2004 рр.
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	Генеральний план розвитку ДІАЗу з дотриманням статусу охоронної зони, погоджений на засіданні архітектурно-містобудівельної ради при Управлінні містобудування і архітектури Тернопільської облдержадміністрації (протокол № 2 від 19. 02. 2004 р.), схвалений Науково-методичною радою з питань реставрації та реконструкції пам'яток архітектури й містобудування при Держбуді України 3. 03. 2004 р. і затверджений 31. 01. 2005 р. рішенням XIX сесії Кременецької міської ради 4-го скликання
Короткий опис меж зон охорони із зазна-	Об'єкт із прилеглою територією входить до комплесної охоронної зони пам'яток архітектури в зоні міста.

ченням площі кожної зони із зазначенням площі кожної зони	

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розробки	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1) Історико-архітектурний опорний план	1988	Інститут «Укрпроектреставрація», Львівський філіал (тепер – Інститут «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів, пл. Соборна, 3а; ГАП – Скрентович Я. Тел. (0322) 72-99-88.	Архів інституту «Укрзахідпроектреставрація», № Т-23-4
2) Генеральний план розвитку заповідника	2004	—«— ГАП – Бачинська Л.	—«— № Т-23-5

17. Дослідницькі й реставраційні роботи:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Виконавець	Підрядна організація
Реставраційні роботи не проводилися				

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Не виявлені
Іконографічні матеріали	Гравюри та рисунки XIX–XX ст.
Архівні матеріали	Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, состоящей при киевском, подольском, волынском генерал-губернаторе. – Ч. 7, т. 2. – К., 1890
Бібліографічні матеріали	1) *Теодорович Н. И.* История города Кременца Волынской губернии. – 2-е изд., перераб. – Седлец, 1904; 2) *Крощенко Л. М., Тюпич А. Д.* До питання про «городні» Кременецького замку // Український історичний журнал. – 1975. – № 7. – С. 107–113; 3) *Собчук В. Д.* Крем'янецька волость у XVI ст.: територія і поселення // Записки НТШ. – Львів, 1996. – Т. 231. – С. 380-399; 4) Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Т. 4. – К., 1986. – С. 74–75; 5) *Orlowicz M.* Ilustrowany przewodnik po Wołyniu. – Łuck, 1929. – S. 311, 322–324

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Генеральний план з позначенням зон охорони	1	12.2005 р.	
Обміри:			
Поповерхові плани	1	12.2005 р.	О.Мер'є.
Креслення фасадів (у разі потреби)			
Розрізи			
Фотофіксація:			
Фото загального вигляду	8	09.2005 р.	І.Сьомочкін
Фото фрагментів	5	09.2005 р.	І.Сьомочкін
Фото деталей	1	09.2005 р.	І.Сьомочкін
Фото інтер'єрів			
Інше		09.2005 р.	І.Сьомочкін

Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Керівник відділу пам'яткознавства Інституту «Укрзахідпроектреставрація», м. Львів	Історик, мистецтвознавець	Сьомочкін І. В.		12. 2005 р.

"ПОГОДЖЕНО"

Начальник Управління реставрації та збереження історичної спадщини Міністерства регіонального розвитку та будівництва України

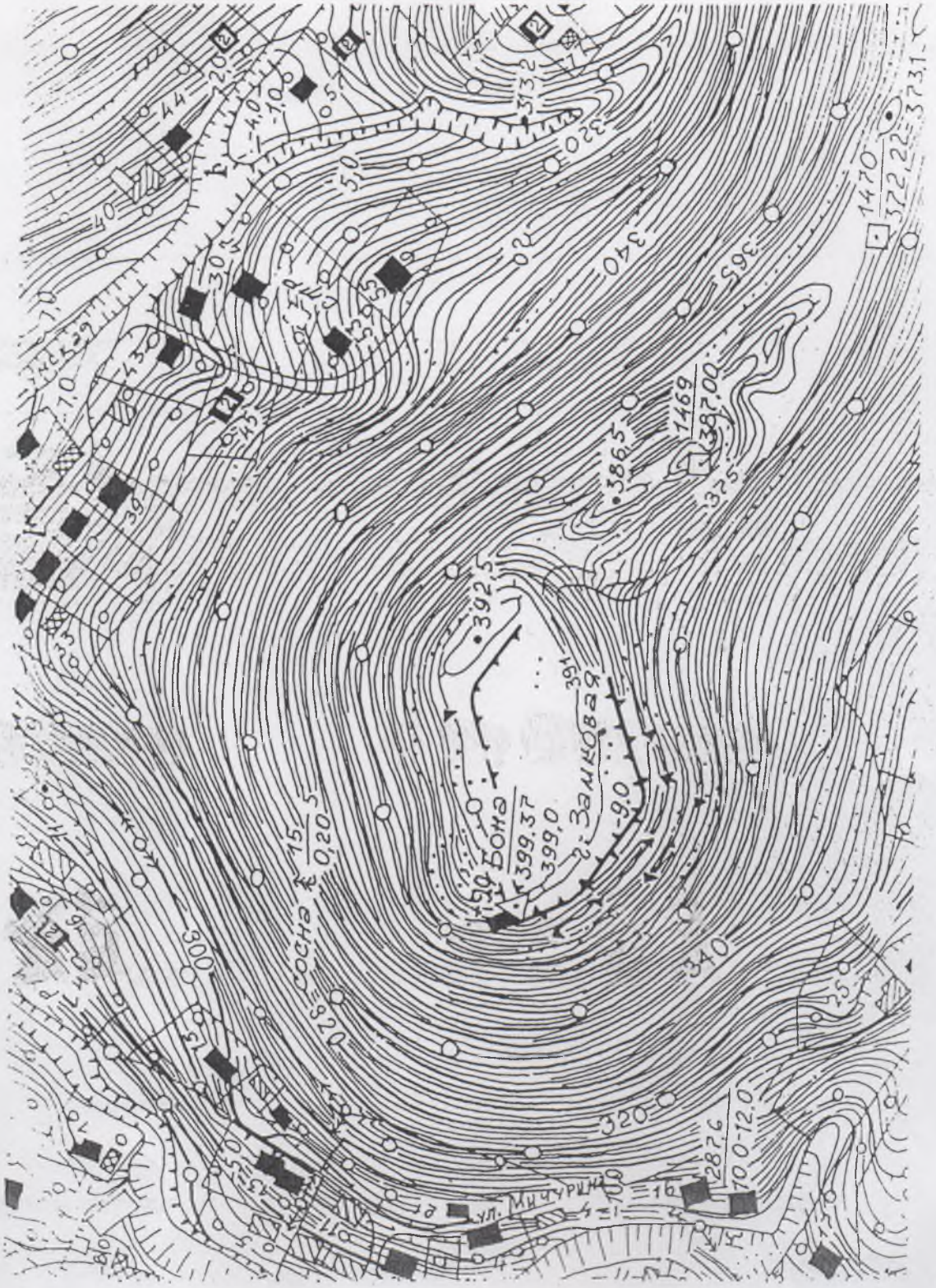
_____ **С. М. Груздо**

Голова Державної служби з питань національної культурної спадщини Міністерства культури і туризму України:

_____ **А. М. Вінграновський**

ВИКОПІРОВКА

з генплану забудови м. Кременець з нанесенням місцерозташування пам'ятки архітектури

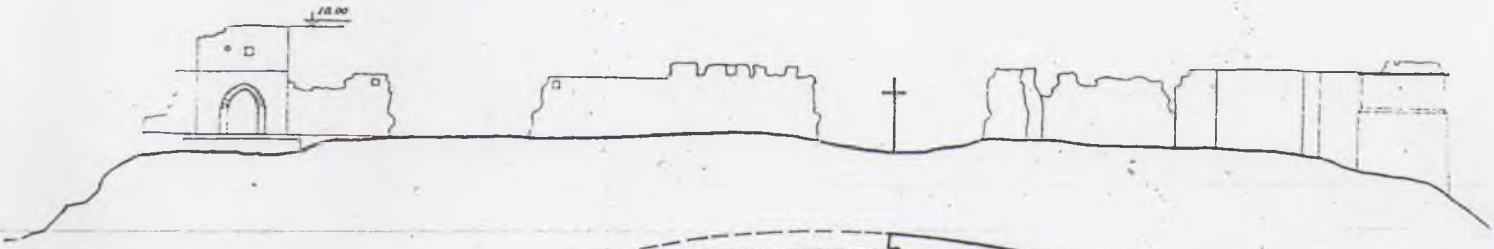
ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ

1. Вигляд замку з заходу, від вул. Т. Шевченка.
2. Вигляд на оборонні мури та надбрамну вежу з північного заходу.
3. Північне прясло оборонних мурів. Вигляд з північного сходу.
4. Внутрішній простір замку. Вигляд на надбрамну вежу та східну частину південного прясла оборонних мурів.
5. Внутрішній простір замку. Північне прясло оборонних мурів.
6. Надбрамна вежа. Вигляд з південного заходу.
7. Внутрішній простір замку. Північне та західне прясла мурів.
8. Південне прясло оборонних мурів. Вигляд крізь арку надбрамної вежі з північного сходу.
9. Західна частина північного прясла оборонних мурів. Вигляд з півдня.
10. Північно-західна вежа. Вигляд зі сходу.
11. Північно-західна вежа. Вигляд з заходу.
12. Фрагмент північного прясла оборонних мурів. Вигляд зі сходу.
13. Внутрішній простір замку. Казemати. Вигляд з півдня.
14. Фрагмент давнього порталу в північному пряслі оборонних мурів.
15. Вид м. Кременець з Замкової гори.

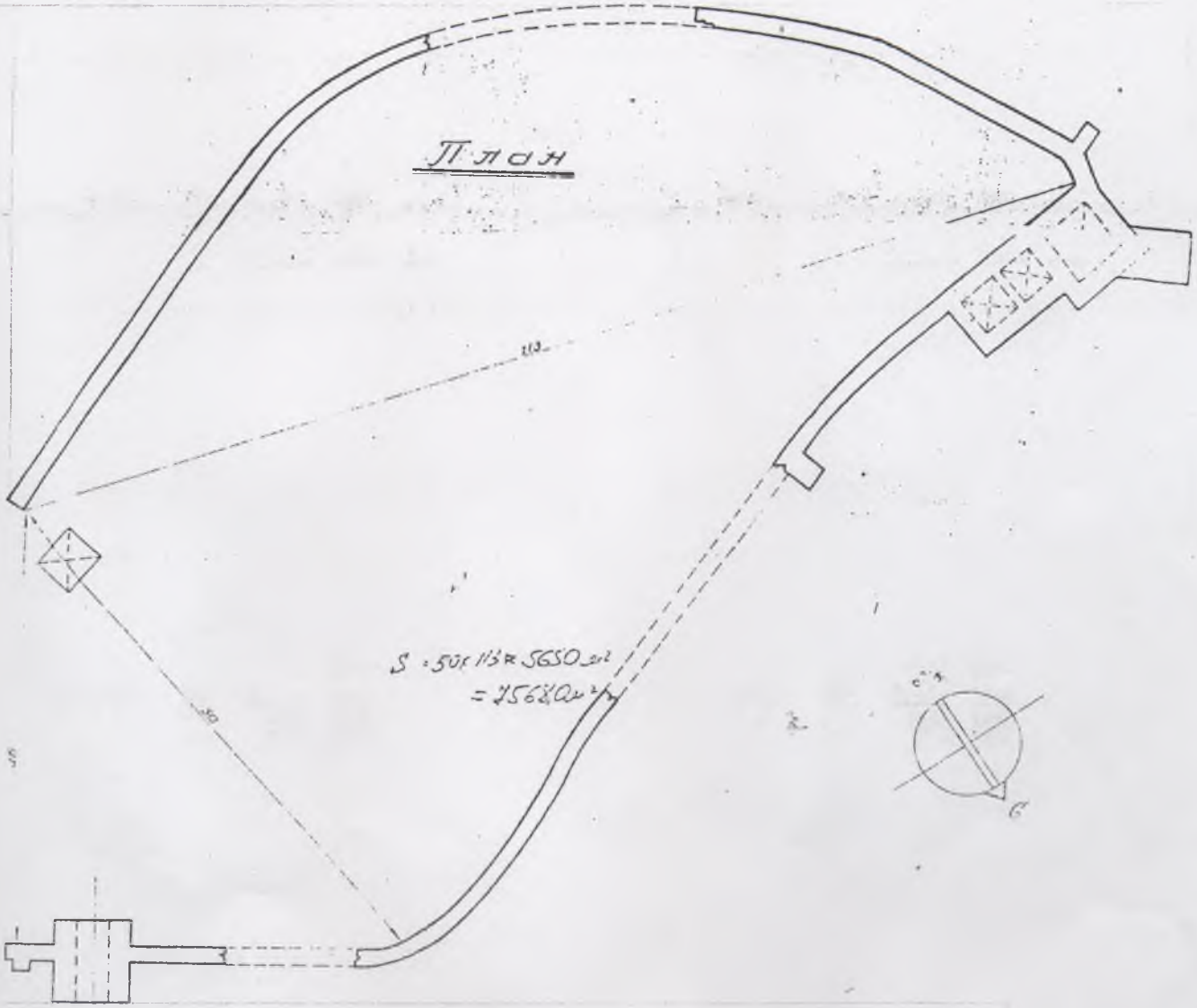
К Р Е М Е Н Ь

Руины замка Боны на Замковой горе XV в.

Фасад

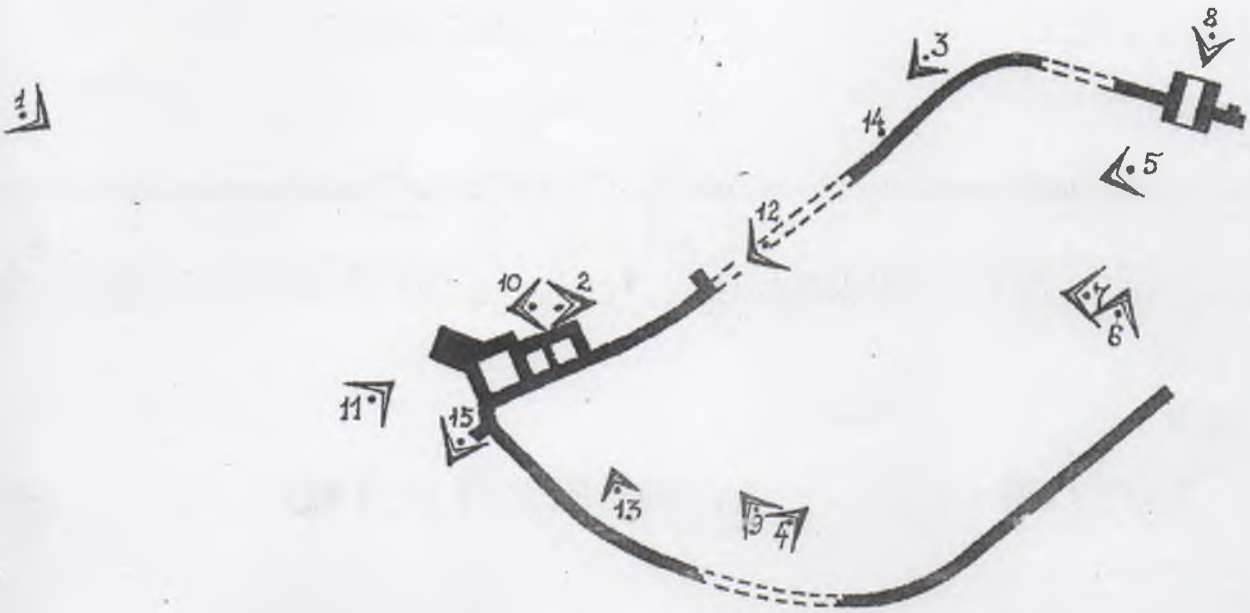
План

М 1:500

Копия

СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

1. Вигляд замку з заходу, від вул. Т. Шевченка

2. Вигляд на оборонні мури та надбрамну вежу з північного заходу

3. Північне прясло оборонних мурів. Вигляд з північного сходу

4. Внутрішній простір замку. Вигляд на надбрамну вежу та східну частину південного прясла оборонних мурів

5. Внутрішній простір замку. Північне прясло оборонних мурів

6. Надбрамна вежа. Вигляд з південного заходу

7. Внутрішній простір замку. Північне та західне прясла мурів

8. Південне прясло оборонних мурів. Вигляд крізь арку надбрамної вежі з північного сходу

9. Західна частина північного прясла оборонних мурів.
Вигляд з півдня

10.Північно-західна вежа. Вигляд зі сходу

11.Північно-західна вежа. Вигляд з заходу

12. Фрагмент північного прясла оборонних мурів. Вигляд зі сходу

13.Внутрішній простір замку. Каземати. Вигляд з півдня

14.Фрагмент давнього порталу в північному пряслі оборонних мурів

15.Вид м.Кременець з Замкової гори